

УДК 343.43:341.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.4.2>

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА РИМСЬКИМ СТАТУТОМ МКС: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Бісюк О.С.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного та європейського права,
директор Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин та права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
ORCID: 0000-0002-1570-2721
e-mail: legally.sunrise@gmail.com*

Лазарчук М.М.,

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 081 Право
ННІ міжнародних відносин та права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
ORCID: 0009-0004-9867-1159
e-mail: kolya25304050@gmail.com*

Бісюк О.С., Лазарчук М.М. Відповідальність за жорстоке поводження з військовополоненими за законодавством України та Римським статутом МКС: порівняльний аналіз.

У статті здійснено порівняльно-правовий аналіз відповідальності за жорстоке поводження з військовополоненими за законодавством України та Римським статутом Міжнародного кримінального суду. Актуальність дослідження зумовлена ратифікацією Україною Римського статуту 21 серпня 2024 року та набуттям повноправного членства в МКС з 1 січня 2025 року, що потребує гармонізації національного кримінального законодавства з міжнародно-правовими стандартами. Проаналізовано положення статті 8 Римського статуту щодо воєнних злочинів проти військовополонених та відповідні норми статті 438 Кримінального кодексу України. Здійснено детальне порівняння ознак складу кримінального правопорушення: об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єктивної сторони та суб'єкта. Встановлено, що національне законодавство має суттєві прогалини у визначенні форм жорстокого поводження, не передбачає окремих категорій діянь, визначених Римським статутом, зокрема біологічних експериментів, примушування до служби у ворожих силах, незаконної депортації військовополонених. Проаналізовано практику Міжнародного кримінального суду, зокрема рішення у справах щодо воєнних злочинів та ордери на арешт російських злочинців. Обґрунтовано необхідність імплементації положень статті 8 Римського статуту до Кримінального кодексу України шляхом розширення переліку альтернативних діянь, конкретизації форм жорстокого поводження, запровадження відповідальності командирів за кримінальні правопорушення підлеглих. Сформульовано конкретні пропозиції *de lege ferenda* щодо вдосконалення статті 438 Кримінального кодексу України з метою забезпечення ефективного притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні воєнних злочинів під час збройної агресії проти України. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному порівняльно-правовому аналізі складу жорстокого поводження з військовополоненими за національним та міжнародним кримінальним правом, виявленні системних прогалин законодавства України та розробці науково обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення у контексті членства України в Міжнародному кримінальному суді.

Ключові слова: жорстоке поводження, військовополонені, воєнні злочини, збройний конфлікт, Римський статут, Міжнародний кримінальний суд, Кримінальний кодекс України, імплементація, міжнародне гуманітарне право, порівняльний аналіз.

Bisiuk O.S., Lazarchuk M.M. Liability for cruel treatment of prisoners of war under Ukrainian legislation and the Rome statute of the ICC: comparative analysis.

The article provides a comparative legal analysis of liability for cruel treatment of prisoners of war under Ukrainian legislation and the Rome Statute of the International Criminal Court. The relevance of the study is determined by Ukraine's ratification of the Rome Statute on August 21, 2024, and its acquisition of full membership in the ICC from January 1, 2025, which requires harmonization of national criminal legislation with international legal standards. The provisions of Article 8 of the Rome Statute regarding war crimes against prisoners of war and corresponding norms of Article 438 of the Criminal Code of Ukraine are analyzed. A detailed comparison of the elements of the crime is made: object, objective side, subjective side, and subject. It is established that national legislation has significant gaps in defining forms of cruel treatment and does not provide for certain categories of acts defined by the Rome Statute, including biological experiments, compelling service in hostile forces, and illegal deportation of prisoners of war. The practice of the International Criminal Court is analyzed, including decisions in cases of war crimes and arrest warrants for Russian criminals. The necessity of implementing the provisions of Article 8 of the Rome Statute into the Criminal Code of Ukraine is substantiated by expanding the list of alternative acts, specifying forms of cruel treatment, and introducing liability of commanders for crimes of subordinates. Specific proposals *de lege ferenda* are formulated to improve Article 438 of the Criminal Code of Ukraine to ensure effective prosecution of persons guilty of committing war crimes during armed aggression against Ukraine. The scientific novelty of the study lies in a comprehensive comparative legal analysis of the composition of cruel treatment of prisoners of war under national and international criminal law, identification of systemic gaps in Ukrainian legislation, and development of scientifically substantiated proposals for its improvement in the context of Ukraine's membership in the International Criminal Court.

Key words: cruel treatment, prisoners of war, war crimes, armed conflict, Rome Statute, International Criminal Court, Criminal Code of Ukraine, implementation, international humanitarian law, comparative analysis.

Постановка проблеми. Збройна агресія російської федерації проти України, розпочата у 2014 році та значно ескалована у 2022 році, актуалізувала питання притягнення до кримінальної відповідальності за воєнні злочини, зокрема за жорстоке поводження з військовополоненими. За даними Місії ООН зі спостереження за дотриманням прав людини в Україні, станом на січень 2025 року задокументовано понад 150 випадків страт українських військовополонених російськими окупантами [21]. Спеціальна доповідка ООН з питань застосування тортур Еліс Джилл Едвардс у вересні 2023 року заявила, що 90% українських військовополонених під час перебування у російському полоні зазнавали катувань [3].

Ратифікація Верховною Радою України 21 серпня 2024 року Римського статуту Міжнародного кримінального суду [13] та набуття Україною повноправного членства в Міжнародному кримінальному суді (далі – МКС) з 1 січня 2025 року [15] створили нові передумови для вдосконалення національного кримінального законодавства у сфері відповідальності за воєнні злочини. Необхідно підкреслити, що імплементація положень Римського статуту до Кримінального кодексу України (далі – КК України) є не лише міжнародно-правовим зобов'язанням держави, а й практичною необхідністю для ефективного документування та розслідування кримінальних правопорушень, вчинених державою-агресором.

Доцільно було б проаналізувати, наскільки положення статті 438 КК України «Порушення законів та звичаїв війни» [12] відповідають міжнародно-правовим стандартам, закріпленим у статті 8 Римського статуту [14], яка встановлює відповідальність за воєнні злочини, зокрема за жорстоке поводження з військовополоненими. Особливої уваги заслуговує питання прогалин національного законодавства у визначенні форм жорстокого поводження, критеріїв кваліфікації таких діянь та механізмів притягнення до відповідальності.

У цьому контексті слід звернутися до практики Міжнародного кримінального суду, який вже видав шість ордерів на арешт російських злочинців, зокрема президента рф Володимира Путіна

та уповноваженої з прав дитини Марії Львової-Белової [20]. Ця практика демонструє функціонування механізмів міжнародної кримінальної юстиції та встановлює стандарти доказування воєнних злочинів, що мають бути враховані при вдосконаленні національного законодавства.

Метою статті є здійснення порівняльно-правового аналізу відповідальності за жорстоке поводження з військовополоненими за законодавством України та Римським статутом МКС, виявлення прогалин національного кримінального законодавства та формулювання науково обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика воєнних злочинів та відповідальності за жорстоке поводження з військовополоненими досліджувалася у працях українських та зарубіжних науковців. Серед вітчизняних вчених слід відзначити наукові доробки В.П. Базова [1], який комплексно дослідив поняття та класифікацію воєнних злочинів; Р. Бундз та Д. Яровик [18], які проаналізували воєнні злочини в кримінальному праві України; М.К. Зубанського [8], який досліджував склад воєнного злочину в контексті положень міжнародного кримінального права.

Особливої уваги заслуговують дослідження К.П. Шевчишеної [17], присвячені сутності та змісту воєнних злочинів, а також праці В.В. Ємельяненка [6], який аналізував співвідношення воєнних злочинів з військовими кримінальними правопорушеннями за КК України. Процесуальні аспекти розслідування воєнних злочинів досліджували В.В. Тимошко [16], О. Дуфенюк [5] та О. Кравчук [10].

Проте проведений аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що комплексного порівняльно-правового дослідження відповідальності за жорстоке поводження з військовополоненими за законодавством України та Римським статутом МКС у контексті ратифікації Україною Статуту та набуття членства в МКС здійснено не було. Зокрема, недостатньо розробленими залишаються питання виявлення конкретних прогалин у статті 438 КК України порівняно з положеннями статті 8 Римського статуту, механізмів імплементації міжнародно-правових норм до національного законодавства, а також формулювання конкретних пропозицій *de lege ferenda* з урахуванням сучасної практики МКС.

Виклад основного матеріалу. Римський статут Міжнародного кримінального суду (далі – Римський статут), ухвалений 17 липня 1998 року та який набрав чинності 1 липня 2002 року [14], визначає воєнні злочини як одну з чотирьох категорій міжнародних злочинів, що підпадають під юрисдикцію МКС. Відповідно до частини 1 статті 8 Римського статуту, Суд має юрисдикцію щодо воєнних злочинів, зокрема коли вони вчинені як частина плану чи політики або як частина великомасштабного вчинення таких злочинів [14].

Цілком очевидно, що об'єктом жорстокого поводження з військовополоненими за Римським статутом є міжнародний правопорядок та гуманітарні цінності, захищені Женевськими конвенціями 1949 року. Натомість, основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення за статтею 438 КК України виступають суспільні відносини щодо дотримання законів та звичаїв війни [11, с. 428]. На наш погляд, таке визначення є надто широким та не відображає специфіки захисту військовополонених як особливої категорії осіб під час збройних конфліктів.

Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що додатковим обов'язковим об'єктом жорстокого поводження з військовополоненими виступають життя, здоров'я, свобода, гідність військовополонених [1, с. 142]. Слід зазначити, що множинність об'єктів свідчить про підвищену суспільну небезпеку цього кримінального правопорушення та необхідність посиленого кримінально-правового захисту військовополонених.

Особливої уваги заслуговує питання про предмет кримінального правопорушення. Не можна погодитися з тими науковцями, які стверджують, що предметом є військовополонені як фізичні особи [4]. На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що військовополонені є потерпілими від кримінального правопорушення, а не його предметом. Предметом же можуть виступати матеріальні об'єкти, на які спрямоване кримінально протиправне діяння (наприклад, майно військовополонених при його незаконному вилученні).

У цьому контексті слід звернутися до визначення поняття «військовополонений». Відповідно до статті 4 Третьої Женевської конвенції 1949 року, військовополоненими є особи, що потрапили у владу ворога і належать до однієї з певних категорій: особовий склад збройних сил сторони, що воює; члени ополчення та добровольчих загонів; особи, що супроводжують збройні сили; члени екіпажів суден торгового флоту та цивільної авіації; населення неокупованої території, яке при наближенні ворога стихійно береться за зброю [7].

У той же час, ст. 438 КК України не містить дефініції військовополоненого, що створює проблеми правозастосування. Вважаємо за необхідне імплементувати визначення військовополоненого з Женевської конвенції 1949 року до примітки статті 438 КК України.

Об'єктивна сторона жорстокого поводження з військовополоненими за Римським статутом характеризується альтернативністю діянь, а перелік таких діянь, що становлять жорстоке поводження є вичерпним:

– умисне вбивство військовополонених [14, ст. 8(2)(a)(i)], що кореспондує зі статтею 130 Третьої Женевської конвенції [7]. На наш погляд, формулювання «умисне вбивство» є більш точним порівняно з використаним у статті 438 КК України поняттям «посадання з умисним вбивством», оскільки чітко визначає форму вини.

– катування або нелюдське поводження, включаючи біологічні експерименти [14, ст. 8(2)(a)(ii)]. Елементи злочинів МКС [19] конкретизують катування як умисне заподіяння сильного фізичного або психічного болю зі спеціальною метою (отримання інформації, зізнання, покарання, залякування).

– умисне заподіяння великих страждань або серйозних тілесних ушкоджень [14, ст. 8(2)(a)(iii)]. Не можна погодитися з отождошенням цього діяння з катуванням [17, с. 285]. Ключова відмінність полягає у відсутності спеціальної мети: для заподіяння великих страждань достатньо умисного спричинення болю без додаткових цілей.

– примушування до служби у збройних силах ворожої держави [14, ст. 8(2)(a)(v)]. Ця норма має виняткову актуальність у контексті російсько-української війни, оскільки зафіксовані численні випадки примусової мобілізації мешканців тимчасово окупованих територій України. Проте стаття 438 КК України не містить відповідного складу кримінального правопорушення, що створює прогалину.

– позбавлення права на справедливий і нормальний суд [14, ст. 8(2)(a)(vi)]. МТКЮ у справі *Prosecutor v. Delalić et al.* встановив, що це означає судовий розгляд без дотримання основоположних гарантій Женевських конвенцій [22, р. 358].

– незаконна депортація, переміщення або ув'язнення [14, ст. 8(2)(a)(vii)], що охоплює примусове переміщення військовополонених та незаконне позбавлення волі в умовах, що не відповідають міжнародному гуманітарному праву.

– захоплення заручників [14, стаття 8(2)(a)(viii)] – утримання особи з метою примусити третю сторону до певних дій або утримання від них як умови звільнення [19, пункт 8(2)(a)(viii)-1].

Необхідно підкреслити, що всі зазначені діяння мають бути вчинені умисно та стосуватися осіб, що перебувають під захистом однієї або більше Женевських конвенцій 1949 року [19]. Проте ця позиція є дещо помилковою, оскільки Римський статут не вимагає доведення того, що винна особа мала юридичні знання про застосовність Женевських конвенцій – достатньо встановити, що особа знала про фактичні обставини, які визначають захищений статус жертви [22, р. 362].

Римський статут встановлює вичерпний перелік діянь, що становлять жорстоке поводження з військовополоненими, деталізує елементи кожного злочину та встановлює чіткі критерії їх кваліфікації. Це створює міжнародно-правові стандарти, які мають бути імплементовані у національне законодавство держав-учасниць.

Натомість, ч. 1 ст. 438 КК України містить узагальнююче формулювання «жорстоке поводження з військовополоненими», не конкретизуючи форм такого поводження [12], що вказує на необхідність усунення прогалин у національному законодавстві.

Суб'єктивна сторона жорстокого поводження з військовополоненими характеризується виною у формі умислу. Необхідно підкреслити, що Римський статут (стаття 30) встановлює загальне правило про необхідність наявності умислу (intent) та усвідомлення (knowledge) для притягнення до кримінальної відповідальності [14]. Проведений аналіз статті 30(2) дозволяє стверджувати, що особа діє умисно, якщо: (а) щодо поведінки – особа має намір здійснити таку поведінку; (б) щодо наслідків – особа має намір спричинити такі наслідки або усвідомлює, що вони настануть у звичайному ході подій [14].

Стаття 438 КК України передбачає відповідальність за умисне вчинення кримінального правопорушення [12], що загалом узгоджується з Римським статутом. Проте слід зазначити, що національне законодавство розрізняє прямий та непрямий умисел [11, с. 104], тоді як Римський статут фактично вимагає прямого умислу щодо діяння та прямого або евентуального умислу щодо наслідків.

Не можна погодитися з тими науковцями, які стверджують, що жорстоке поводження з військовополоненими може вчинюватися з непрямим умислом [4, с. 95]. На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що такі діяння, як катування, біологічні експерименти, примушування до служби у ворожих силах, можуть вчинюватися лише з прямим умислом, оскільки вимагають цілеспрямованої поведінки винного. Натомість, умисне вбивство або заподіяння тяжких тілесних ушкоджень теоретично можуть вчинюватися як з прямим, так і з непрямим умислом.

Особливої уваги заслуговує питання про мотив та мету кримінального правопорушення. Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що для більшості воєнних злочинів Римський статут не вимагає встановлення спеціальної мети [19]. Виняток становить катування, де обов'язковою є мета отримання інформації, зізнання, покарання, залякування або примушення [19, пункт 8(2)(a) (ii)-3]. Натомість, КК України не вимагає встановлення мети для кваліфікації за статтею 438, що загалом відповідає міжнародним стандартам.

Суб'єктом воєнних злочинів за Римським статутом відповідно до ст. 27 може бути будь-яка фізична особа незалежно від офіційного статусу [14]. Необхідно підкреслити, що посадове становище особи відповідно до ст. 27(1), навіть якщо вона є главою держави або уряду, не звільняє її від кримінальної відповідальності та не є підставою для пом'якшення покарання [14]. Це положення підтверджується практикою МКС: 17 березня 2023 року Суд видав ордер на арешт президента рф Володимира Путіна за воєнний злочин незаконної депортації дітей з окупованих територій України [20].

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що за КК України суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 438, є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку [12]. Проте ця позиція є дещо спірною з огляду на міжнародні стандарти. Стаття 26 Римського статуту встановлює, що Суд не має юрисдикції щодо осіб, які не досягли 18 років на момент вчинення злочину [14]. Вважаємо за необхідне привести національне законодавство у відповідність із цією нормою шляхом підвищення віку кримінальної відповідальності за воєнні злочини до 18 років. Оскільки, на наш погляд, це суперечить принципу спеціального захисту дітей, закріпленому у міжнародному праві.

Особливої уваги заслуговує питання про відповідальність командирів та інших начальників за кримінальні правопорушення підлеглих. Стаття 28 Римського статуту встановлює, що командир несе відповідальність за злочини підлеглих, якщо: (а) він знав або, виходячи з обставин, повинен був знати, що підлегли вчиняють або збираються вчинити такі злочини; (б) не вжив усіх необхідних та розумних заходів для запобігання або припинення їх вчинення [14]. Не можна погодитися з тим, що КК України не містить аналогічної норми [9]. Ця прогалина є неприйнятною, оскільки командна відповідальність є основоположним принципом міжнародного кримінального права.

У цьому контексті слід звернутися до практики Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії. У справі *Prosecutor v. Delalić et al.* Трибунал встановив, що командна відповідальність базується на доктрині «повинен був знати» (*should have known*): командир несе відповідальність, якщо він мав інформацію, яка могла попередити його про злочини підлеглих, проте не вжив заходів [22, р. 375]. Вважаємо за необхідне імплементувати цю доктрину до КК України шляхом доповнення статті 438 нормою про відповідальність командирів.

Висновки. Римський статут Міжнародного кримінального суду встановлює детальний перелік діянь, що становлять жорстоке поводження з військовополоненими, включаючи умисне вбивство, катування, біологічні експерименти, примушування до служби у ворожих силах, позбавлення права на справедливий суд, незаконну депортацію та захоплення заручників. Ці норми відображають міжнародно-правові стандарти захисту військовополонених, закріплені у Женевських конвенціях 1949 року.

Порівняльний аналіз складу кримінального правопорушення за законодавством України та Римським статутом виявив суттєві розбіжності. Об'єкт злочину за Римським статутом є ширшим та охоплює міжнародний правопорядок, тоді як за КК України – лише суспільні відносини щодо дотримання законів війни. Об'єктивна сторона за Римським статутом характеризується конкретним переліком альтернативних діянь, натомість стаття 438 КК України містить узагальнююче формулювання «жорстоке поводження». Суб'єктом за Римським статутом може бути особа з 18 років, тоді як за КК України – з 16 років.

На нашу думку, виокремлено такі системні прогалини національного законодавства: відсутність криміналізації біологічних експериментів на військовополонених; відсутність відповідальності за

примушування до служби у ворожих силах; відсутність норми про позбавлення права на справедливий суд; відсутність відповідальності за незаконну депортацію військовополонених; відсутність норми про командну відповідальність; недостатня диференціація кваліфікуючих ознак.

Враховуючи викладене, можна стверджувати, що гармонізація національного кримінального законодавства з положеннями Римського статуту є необхідною умовою ефективного притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні воєнних злочинів, зокрема жорстокого поводження з військовополоненими, під час збройної агресії проти України. Імплементация запропонованих змін забезпечить відповідність КК України міжнародно-правовим стандартам та створить правові передумови для успішної співпраці з Міжнародним кримінальним судом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базов В.П. Воєнні злочини: Навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 336 с.
2. Бісюк О. С., Комащук Ю. І. Поняття воєнних злочинів та їх класифікація за римським статутом міжнародного кримінального суду. *Науково-практичний журнал. Європейські перспективи*. № 1, 2025. С. 229–237. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2025-1/EP_2025_1_229.pdf (дата звернення: 3.02.2026 р.).
3. Воєнні злочини під час російсько-української війни. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Воєнні_злочини_під_час_російсько-української_війни (дата звернення: 3.02.2026 р.).
4. Демидова Л.М. Воєнні злочини: проблеми визначення та кваліфікації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Том 3, № 84. С. 278-284. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/312642> (дата звернення: 3.02.2026 р.).
5. Дуфенюк О. Розслідування воєнних злочинів в Україні: виклики, стандарти, інновації. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 1. С. 46-56. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/bjlss/article/view/1771/1789> (дата звернення: 3.02.2026 р.).
6. Ємельяненко В.В., Оробець К. Воєнні злочини: поняття, особливості та співвідношення з військовими кримінальними правопорушеннями. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 2. С. 123-136. № 11(13) 2022 DOI:10.52058/2786-5274-2022-11(13)-123-136 (дата звернення: 3.02.2026 р.).
7. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153 (дата звернення: 3.02.2026 р.).
8. Зубанський М.К. Поняття та склад воєнного злочину в контексті положень міжнародного кримінального права. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2022. № 58. С. 47-56. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/17454> (дата звернення: 3.02.2026 р.).
9. Киричко В.М. Імплементация положень Римського статуту до Кримінального кодексу України. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2024. № 2. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/315947> (дата звернення: 3.02.2026 р.).
10. Кравчук О. Досудове розслідування воєнних злочинів. *Вісник КПП ім. Ігоря Сікорського*. 2023. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/892d25fc-58e5-464b-886d-a3cf651915b7/content> (дата звернення: 3.02.2026 р.).
11. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 3-е вид. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 624 с.
12. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 3.02.2026 р.).
13. Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього: Закон України від 21.08.2024 № 3909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20> (дата звернення: 3.02.2026 р.).
14. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 3.02.2026 р.).
15. Римський статут та Україна. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Римський_статут_та_Україна (дата звернення: 3.02.2026 р.).
16. Тимошко В.В. Процесуальні та тактичні особливості проведення огляду під час досудового розслідування воєнних злочинів. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 3 (30). С. 329-338. URL: <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/download/121/119/129> (дата звернення: 3.02.2026 р.).

17. Шевчишена К.П. Сутність та зміст воєнних злочинів. *Право та державне управління*. 2022. № 4. С. 283-290. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2022.4.40> (дата звернення: 3.02.2026 р.).
18. Bundz R., Yarovyk D. War crimes in criminal law of Ukraine. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*. 2023. Vol. 10, No. 3(39). P. 162-167. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2023.39.162> (дата звернення: 3.02.2026 р.).
19. Elements of Crimes. International Criminal Court. 2011. URL: <https://www.icc-cpi.int/Publications/Elements-of-Crimes.pdf> (дата звернення: 3.02.2026 р.).
20. ICC judges issue two arrest warrants in the context of the situation in Ukraine. Coalition for the International Criminal Court. 2023. URL: <https://www.coalitionfortheicc.org/news/20230405/icc-judges-issue-two-arrest-warrants-context-situation-ukraine> (дата звернення: 3.02.2026 р.).
21. Report on human rights situation in Ukraine (1 August 2023 to 31 January 2024). UN Human Rights. 2024. URL: <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/report-human-rights-situation-ukraine> (дата звернення: 3.02.2026 р.).
22. War Crimes under the Rome Statute. *Max Planck Yearbook of United Nations Law*. 2003. Vol. 7. P. 341-407. URL: https://www.mpil.de/files/pdf3/mpunyb_doermann_7.pdf (дата звернення: 3.02.2026 р.).

Дата першого надходження рукопису до видання: 4.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 5.03.2026

© Бісюк О.С., Лазарчук М.М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0